

Obr. 81
Bedřich Hrozný na vykopávkách

Obr. 82
Felix Oliva, 4. května 1965; foto: Miroslav Hák

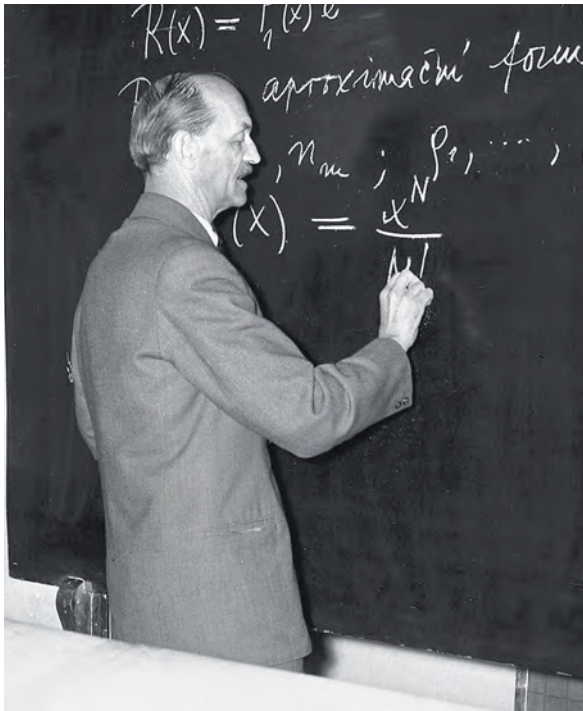
Kádrové posudky na budoucí členy pečlivě evidovaly nejen jejich členství v politických stranách, ale rovněž aktivitu v církvích. Jak zmiňuje celkové shrnutí, zejména mezi akademiky figurovala nakonec celá řada aktivních příslušníků některé z církví. Dominovali římsktí katolíci, kterých tehdy najdeme několik i mezi členy KSČ. U technika Bedřicha Hacara dokonce posudek hovoří o hluboké náboženské orientaci. Mezi navrhovanými akademiky a členy korespondenty se vykytují i potomci farářů, pochopitelně evangelických (Štefan Bella, Bedřich Hrozný), případně řeckokatolických (fyzik Dionýz Ilkovič). Za tuto skutečnost si B. Hrozný, ale zejména D. Ilkovič vysloužili nepříznivou zmínku, která však neměla fatální dopad. V atmosféře politických procesů s antisemitským podtónem nepřekvapí velmi nízké

zastoupení židů a možná převažovali spíše vědci známí svým antisemitismem (J. Pelnář, V. Vojtíšek). Židovství je explicitně zmíněno jen u technika Bedřicha Hellera, i když se zde podotýká, že se nejedná o nábožensky zaměřeného člověka, a u slovenského matematika Štefana Schwarze, jenž však udával římskokatolické náboženství a jehož židovský původ je zmiňován jen v kontextu jeho pronásledování v éře Slovenského štátu. Naopak jakákoliv zmínka o židovství chybí v posudku na ekonoma Felixe Olivu, přestože alespoň podle pamětí Viktora Knappa byl jeho původ jedním z hlavních důvodů, proč se stal členem korespondentem až roku 1960.¹⁹

Pozornosti neuniklo ani členství v dřívějších zednářských lóžích. Neznamenalo však automatickou stopku a svobodných zednářů se objevilo mezi

---

19 Srov. KNAPP, V.: *Proměny času*, s. 137 a 143.

Obr. 83
Vojtěch Jarník v květnu 1958; foto: Jiří Plechatý

prvními členy ČSAV hned několik (matematik Vojtěch Jarník, právník Václav Hora, indolog Vincenc Lesný), na což také materiál pojednáváný politickým sekretariátem upozorňoval. Podle posudků totiž nebyl zednář jako zednář – ilustruje to například zmínka u právníka V. Hory, že sice patřil mezi svobodné zednáře, „avšak bez nenasytného konexnictví a korytářství, jinak u zednářů obvyklého“. Fyziku Miloslavu Valouchovi se víc než samotné členství v zednářské lóži vyčítal fakt, že ho ve svých kádrových dotaznících nezmiňoval. Nezdá se však, že by šlo o hlavní důvod či dokonce o hlavní záminku pro jeho vyřazení ze seznamu.²⁰

Prominut byl většinou odpor vědců proti zrušení tradičních učených společností. Vilém Laufberger,

dosavadní generální tajemník Královské české společnosti nauk, se dokonce stal i přes svoji veřejně známou organizační neschopnost I. náměstkem prezidenta ČSAV a ztělesňoval zde kontinuitu s touto ctihodnou institucí s kořeny v 18. století, která Zdeňka Nejedlého svým mimořádným členem zvolila již roku 1903 (dopisujícím členem ČAVU se stal až o čtyři roky později). Podobně byl zařazen mezi první členy ČSAV i velký oponent likvidace tradičních vědeckých institucí, poslední předseda KČSN a Československé národní rady badatelské Bohumil Bydžovský, přestože v posudku zazněla i kritika vědecké úrovně jeho děl.²¹

Formulace o politickém zaměření adepta členství se nezřídka prolínaly s pokusem o jeho osobnostní charakteristiku, jež často vysvětlovala jeho politické postoje a naznačovala jeho možný vývoj. Platilo to zejména, jak už bylo uvedeno, pro posudky na členy komunistické strany, ale někdy rádi psychologizovali i tvůrci posudků na další kandidáty. Např. u matematika Vojtěcha Jarníka bylo poměrně pozdní podání přihlášky do KSČ omlouváno jeho poctivostí – hlásil se až tehdy, kdy byl na vstup opravdu připraven. Podobně „pomalý politický růst“ a konflikty se stranickou organizací na univerzitě u matematika E. Čecha vysvětloval posudek jako výsledek jeho malé sebekritičnosti, i když ve spojení s jeho pracovním přetížením, které vede k velké nervozitě a roztržitosti. Ostražitost a zdrženlivost archeologa J. Filipa zase údajně vyplývala z jeho kritičnosti, ba skeptičnosti. František Link překvapivě vypadl ze seznamu členů korespondentů, přestože se jednalo o ředitele Ústředního ústavu astronomického a člena KSČ. Jak jsme už uvedli, přispěl k tomu především jeho kritický článek napsaný po návratu ze Sovětského svazu v roce 1937, ale možná také jeho charakteristika jako ne zcela vyspělého komunisty, který se pro svoji ctižádostivou a prudkou povahou dostává často do „osobních konfliktů“. Ješitnost a domýšlivost spojenou se sklonem k ironickému jednání posudek vyčítal i chemikovi Václavu Hovorkovi, což společně s jinými „hříchy“ vedlo rovněž k jeho vyřazení ze seznamu členů korespondentů.

20 Tím byla jeho odtrženost od vědecké práce v době, kdy zastával vysoké funkce na ministerstvu, v nichž se navíc podle posudku příliš neosvědčil.

21 Navíc jeho syn byl odsouzen za „protistátní činnost“.

Obr. 84
Jaroslav Heyrovský na snímku z 16. března 1961;
foto: Jiří Plechatý

Obr. 85
Rudolf Lukeš ve své pracovně v dubnu 1957; foto: Stanislav Šulc

Z vlastností považovaných za žádoucí se v posudcích možná až překvapivě často zmiňuje mírnost a skromnost (např. u parazitologa O. Jírovce, skromnost též u V. Jarníka či u zemědělského odborníka A. Klečky²²). Odpovídalo to dobovému diskursu vyžadujícímu velmi přísně, aby se učenci nepovyšovali nad prostý lid, protože skutečná elita byla spatřována v jiných skupinách obyvatel (v údernících, hornících). Na druhou stranu Silvestru Prátovi posudek vyčítá malou průbojnost a Ladislavu Riegrovi nedostatek energie (vedle pracovní neukázněnosti, nedochvilnosti a časové nespolehlivosti, což by se u filozofa tak trochu dalo očekávat). Další často zdůrazňovanou kladnou vlastností byla příměst, jež měla dokazovat, že se nejedná o zákeřného

protivníka (srov. např. hodnocení zoologa J. Komárka). Na posudku filologa Bohumila Ryby se projevila naplno skutečnost, že se na jeho vypracování podílelo hned několik autorů. Jinak si nelze vysvětlit, že se u něj tvrdí, že osobně jde o přímého a poctivého člověka, a zároveň, že je tento filolog rafinovaný a neupřímný.

„Přípustný“ se jevil obraz vědce zaujatého plně svým oborem, který je proto politicky zcela pasivní (např. u petrografa Josefa Kratochvíla, technika Františka Kloknera, egyptologa Františka Lexy,²³ kartografa Bohuslava Horáka²⁴ a mnohých jiných), u Jaroslava Heyrovského se soustředění na „úzký obor“ ještě kombinovalo s „dlouholetou orientací na západní vědu“ a „slabým filosofickým vzděláním“.

22 Ten byl údajně navíc „nezištný“.

23 Podle posudku měl alespoň velmi dobrý poměr ke státu i ke KSČ.

24 V letech 1920–1932 ale byl členem republikánské strany, tedy agrárníků.